

Hier ben ik: zend mij

Viering van en gebed Dominicuskerk Utrecht 10 februari 2019

Vijfde zondag door het jaar

gelezen: Jesaja 6,1-2a.3-8; Psalm 138;
1 Korintiërs 15,1-11; Lucas 5,1-11.

1.

Ik heb mij vaak afgevraagd: als de leerlingen van Jezus nu geen vissers waren geweest, maar bijvoorbeeld net als Jezus timmerlieden, zou Jezus dan, nadat zij een tijd lang vergeefs geprobeerd hadden een goede tafel te maken, hen een aanwijzing hebben gegeven hoe zij dat beter zouden kunnen doen. En vooral: zou Hij hen dan hebben beloofd dat zij timmerlieden van mensen zouden worden? Of anders gevraagd: heeft Jezus' belofte dat zijn leerlingen voortaan 'vissers van mensen' zullen zijn te maken met het beroep dat zij al hadden, of is er een specifiek aspect van visser zijn die het tot een goed beeld maakt van wat Jezus van zijn leerlingen, en dus ook van ons verwacht? Moeten wij allemaal vissers van mensen worden, of moet een ingenieur een ingenieur van mensen worden een grafisch ontwerper een ontwerper van mensen, en de ICT-er een programmeur van mensen? En wat is dat dan?

Waarschijnlijk hebben alle beroepen wel iets dat ze geschikt maakt om als beeld te dienen van wat van opbouwers van het rijk van God verwacht wordt. Het geldt bijvoorbeeld voor herder: met behulp van dit beeld zegt Jezus in het Johannesevangelie waar het op aan komt. 'Ik ben de Goede Herder' – je kunt ook lezen: de ware, de echte herder – en Hij licht toe: Een waarachtige herder geeft zijn leven voor zijn schapen (Joh. 10,11). Paus Franciscus heeft van zijn kant in zijn encycliek *Laudato si* uitgelegd waarom het betekenisvol is dat Jezus de zoon van een timmerman is (vgl. Mc. 6,3). 'Jezus werkte met zijn handen', schrijft de paus, 'en stond dagelijks in contact met de door God geschapen materie om daaraan met zijn vaardigheid van handwerksman vorm te geven' (no. 98). Ook hier gaat het om toewijding, om liefde voor het hout en daarin liefde voor Gods schepping, liefde voor God die de schepper van alles is. Die liefde maakt je tot medeschepper.

2.

Maar hoe zit dat met vissers? Nergens noemt Jezus zich de goede visser, maar ik denk dat er minstens twee aspecten zijn die een visser maken tot een passend beeld van wat het betekent leerling van Jezus te zijn. Ten eerste is er het besef van de afhankelijkheid. De visser maakt de vissen niet en kan ook niet garanderen dat hij voldoende vis vangt om voor zichzelf en voor degenen die van hem afhankelijk zijn voldoende eten te hebben. De visser vangt de vissen, hij ontvangt ze, en is in deze zin een ondergeschikte: hij moet gaan waar de vis is. In het verhaal wijst Jezus Simon Petrus, Jakobus en Johannes waar zij het beste kunnen vissen. Daar waar het diep is en daarom moeilijk en gevaarlijk. Hij heeft gelijk en zo treedt Hij aan het licht als iemand met een diep inzicht in de natuur, die weet wat haar gaven zijn en hoe die te ontvangen. Dit diepe inzicht in de goddelijke scheppingslogica geeft hem goddelijke allure: daarom valt Petrus voor hem op de knieën en wordt bang van hem. Immers, wij kleine en beperkte mensen kunnen door de grootsheid van de natuur en die van de God die zijn grootsheid in deze grootsheid toont, gemakkelijk worden overweldigd.

Wees niet bang, zegt Jezus. Wat je hier ontmoet is geen blinde en willekeurige macht, maar overmatige vrijgevigheid. Zoals jullie verzameld zijn in en leven van Gods overmaat, zo zullen jullie zelf anderen verzamelen en hen de mogelijkheid bieden eveneens te leven van de goddelijke overmaat. Want dat is de tweede eigenschap van de visser die hem een geschikt beeld maakt van de leerlingen van Jezus: de visser verzamelt. 'Het is met het koninkrijk der hemelen als met een sleepnet dat in zee werd gegooid', zegt Jezus in het Matteüsevangelie, 'en vissen van allerlei soort bij elkaar bracht' (13,47). Vissers van mensen

brenge mensen van allerlei soort bij elkaar, en daar ligt in alle evangelies, maar in het Lucasevangelie dat we dit kerkelijk jaar lezen in het bijzonder, de nadruk op: in de gemeenschap van Jezus' volgelingen komen mensen bij elkaar die elkaar normaal gesproken nauwelijks tegenkomen. Laat staan dat zij zich verbonden weten: armen en rijken, vrouwen en mannen, Joden en Samaritanen, fatsoenlijke mensen en mensen die op allerlei manieren niet fatsoenlijk zijn, niet deugen.

3.

Bij de profeet Habakuk staat geschreven dat de Babyloniërs, die op dat moment de bezetters zijn van Israël, mensen bijeen brengen als in een fuik. Zij nemen ze naar willekeur gevangen en doen met hen naar eigen goeddunken. Zij leven in overvloed, ten koste van het volk dat die overvloed moet opbrengen. Ook zij zijn vissers van mensen. 'Mogen zij hun net maar blijven legen', vraagt de profeet Habakuk verontwaardigd aan God. 'Mogen zij de volken meedogenloos uit blijven moorden' (1,17). Jezus nodigt zijn leerlingen hiertegenover uit om vissers van mensen te worden zoals Hij zelf visser van mensen is. Een visser die mensen niet in zijn netten verstrikt, maar die ze uit allerlei netten bevrijdt: de netten van onmacht en van schuld bijvoorbeeld, de netten van armoede en onderdrukking, de netten van het geloof dat armoede en onderdrukking onontkoombaar zijn. Trotsen van hart drijft Hij uiteen, zingt Maria in het Lucasevangelie van de God waarvan zij zwanger gaat en die in Jezus mens geworden is, en 'machtigen stoot Hij omlaag van hun tronen, eenvoudigen brengt Hij tot aanzien; behoeftigen schenkt Hij overvloed, maar rijken gaan heen met lege handen' (Lc. 1,51-53).

Zoals Maria laat zien en zoals verbeeld wordt in het visioen van Jesaja dat wij lezen, brengt contact met deze God tot spreken. Maar het brengt allereerst tot zwijgen: tot zwijgen gebracht worden is de voorwaarde van het tot spreken komen. 'Ik ben een mens met onreine lippen', hoorden wij de profeet zeggen, 'ik woon onder een volk met onreine lippen' Het is een noodzakelijk inzicht: dat wat van uiteindelijk belang en echt van waarde is, dat de ultieme betekenis en het omvattende geluk, kortom dat God niet in de gebruikelijke logica te begrijpen en in het heersende wereldbeeld te vangen is. Of in enig andere logica of wereldbeeld. Pas als je weet dat je het uiteindelijke niet onder woorden kunt brengen, kun je in wat gezegd wordt of wat je zelf zegt toch iets van het uiteindelijke horen. Pas als je weet dat je niet goed weet dat gedaan moet worden, kun je in wat je toch doet iets laten gebeuren dat een glimp laat zien van waarachtig betekenis. Als je weet dat je de situatie niet doorgrondt, kun je je overgeven aan hoe de situatie je uitnodigt een stap te zetten, je plaats in te nemen, een daad te stellen, een woord te spreken. Met andere woorden, je kunt je, als de profeet Jesaja, laten zenden en je kunt, zoals Jezus Simon Petrus en zijn kameraden belooft wordt een visser worden die mensen vangt in het web van vrijheid dat geweven is uit liefde. Goddelijke vrijheid. En goddelijke liefde.

4.

Die liefde, schrijft de apostel Paulus aan de christenen van Korinte, is zichtbaar geworden in Jezus. Hij heeft ons bevrijd door zich met ons te verbinden, onze gevangenschap in kwaad en dood te delen, daar van binnenuit uit te breken en ons op te nemen in deze overwinning. Er is redding en die redding is ook ons perspectief: het zijne, het hare, het jouwe, en misschien zelfs wel het mijne. Als Paulus zichzelf tegenover de Korintiërs een misgeboorte noemt dan is dat geen zelfhaat, maar een getuigenis van het inzicht dat hij nieuwe leven waarin Jezus hem heeft opgenomen nergens anders aan te danken heeft dan aan Gods liefde. '*L'amour voit l'invisible*, schrijft de Franse mystica Simone Weil in de jaren dertig van de vorige eeuw ergens, 'de liefde ziet het onzichtbare'. God zag in Paulus' fanatisme een diep verlangen, in Paulus' moorddadigheid en grote liefde, in Paulus' rechtlijnigheid een

talent voor openheid en ontvankelijkheid. Hij was er uit zichzelf nooit opgekomen, maar nu kon hij, dankzij de liefde die hem gegeven werd, op zijn beurt Gods oneindige liefde verkondigen en doorgeven.

In het begin van de vorige week was paus Franciscus voor een historisch bezoek in de Verenigde Arabische Emiraten. Hij pleitte er in dit islamitische land onder meer voor dat wij als leden van de ene mensenfamilie allereerst instaan voor elkaars vrijheid. Zonder vrijheid, zei hij letterlijk, zijn wij niet langer kinderen van de mensenfamilie, maar slaven.* Wij moeten dus niet allereerst onze eigen vrijheid opeisen en we moeten al helemaal niet erop uit zijn anderen te dwingen te doen of te denken wat wij vanuit deze vrijheid verstandig achten, ook al zijn we van de wijsheid ervan nog zo overtuigd en ook al hebben wij daar nog zo goede argumenten voor. Onze eerste zorg behoort de vrijheid van de ander te zijn, want alleen als de ander vrij is om zichzelf, dat wil zeggen de ander te zijn, alleen dan zijn wij ook vrij om onszelf te zijn dat wil zeggen de ander van de ander. *Il coraggio dell'alterità* noemt de paus dat, de moed tot alteriteit, tot andersheid, de moed om anders te zijn. Dat is de grondslag van de ware gemeenschap. Alleen op basis van vrijheid, op basis van het inzicht dat wij verantwoordelijkheid dragen voor elkaars vrijheid, kunnen wij waarachtige gemeenschap vormen.

Wij zijn geroepen om elkaar vrij te maken, elkaar te vangen in het net van liefde en vrijheid, het net waar allerlei soorten mensen elkaar zien en beleven als een geschenk van God en in elkaar zien wat gemakkelijk onzichtbaar blijft, maar de liefde ziet het onzichtbare. 'Jullie mogen een vreemdeling niet slecht behandelen en hem het leven niet moeilijk maken', heet het in het Bijbelboek Exodus, 'want jullie hebben zelf als vreemdeling in Egypte gewoond' (Ex. 22,20). Iedereen weet wat het is om op de een of andere manier te worden geketend en geboeid, op verschillende of zelfs heel veel manieren tegelijkertijd. Iedereen weet wat het wil zeggen om te worden tegengehouden en tegengewerkt en iedereen weet dus dat willen we elkaar recht doen, we elkaar moeten bevrijden en ieder naar vermogen de mogelijkheid moeten geven te worden waartoe zij of hij geroepen is. Daartoe zijn wij door God geroepen: om elkaar tot onze roeping te brengen en zo een web van vrijheid en betrokkenheid te weven.

Wie zal ik zenden, zo wordt er gevraagd. Klinkt er ergens: Hier ben ik, zend mij?

Erik Borgman